DISPUTATIO PHILOSOPHICA
DE
Mentis humanæ facultatibus & erroribus circa Verum & Bonum.

TERTIA.

QUAM,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Favente Deo T. O. M.

SUB PRÆSIDIO

Clariſſimi, Doctiſſimique Viri,

D. JOHANNIS DE RAEI, L.A.M.
Med. Doct. & Philoſophiæ, in inclytâ Batavorum Acad. Leydenſi Profeſſ. Ordinarii celeberrimi,

Publicè ventilandam proponit

JOH. LUDOVICUS BACHERUS, Hagienſis.

Ad diem 13 Maji, loco horiſque ſolitis, ante merid.

Sumptibus Academiæ.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud Viduam & Hæredes JOHANNIS ELSEVIRII, Academ. Typograph.

CIƆ IƆC LXII.

Doctiſſimo, Celeberrimoque Viro,

D. CHRISTIANO CONSTANTINO ROMPFIO, Med. Doct: ſolertiſſimo, Celſiſſimi Principis Auriaci archiatro digniſſimo, Philoſopho eximio, literarum præſtantiſſimarum, ac hiſtoriarum cultori ſummo, amico ſuo perpetim colendo:

UT ET,

Ornatiſſimo, Eruditiſſimoque Viro-Iuveni,

D. NICOLAO ab HONSCOOP, J. U. Studioſo præſtantiſſimo, in humaniori literatura, antiquitate & hiſtoriis, ut & in Philoſophiâ puriori verſatiſſimo, φιλέλλωι maximo, amico ſuo ſummoperè amando:

Hoc Exercitium Philoſophicum

Offert & inſcribit

JOH. LUDOVICUS BACHERUS,
Reſpond.

DISPUTATIO PHILOSOPHICA,

DE

Mentis humanæ facultatibus & erroribus circa Verum & Bonum.

TERTIA.

THESIS I.

Cum judicio, quo de eo quod ſimplici apprehenſione perceptum eſt, aliquid affirmamus vel negamus, proxime cohæret alia voluntatis actio, qua quid proſequimur aut fugimus. Et ut à conſideratione veri aut falſi affirmatio & negatio, ſic à conſideratione boni aut mali, proſequutio & fuga pendent. Quanquam hæc conſideratio ubique æque expreſſa & diſtincta non ſit.

II.

Proſequi & fugere idem hic ſunt, quod *Velle & nolle*, prout ſtrictè ſumimus actiones illas. Qua in ſignificatione duplex potiſſimum occurrit voluntatis actio: una quæ in ſolo affectu conſiſtit, altera cum effectu. Quo fundamento niti cenſenda eſt communis illa, actionum humanarum, quæ voluntariæ ſunt, diſtributio in Elicitas & Imperatas. Voluntas cum effectu, vulgo actio imperata, eſt efficax juſſio, qua mens, vel in ſe ipſa, vel in corpore, cui unita eſt, facit quod vult. At circa ea, quæ, vel facta jam ſunt, vel facere non poſſumus aut nolumus, vel tantum ut futura & poſſibilia conſideramus, ſolo voluntatis affectu verſamur: vulgo actionem elicitam vocant.

III.

Voluntas cum effectu quaſi in indiviſibili conſiſtit & uno ſe habet modo tantum. Omnis autem, quæ in ea apparet, variatio in effectu eſt. Primò voluntas vim ſuam exerit in ſe ipſam: quatenus ſibi proxima eſt & ante omnia determinat actus proprios, *Itaque dici-*

mus & verè & ex omnium gentium conſenſu, Volo Velle. Hic actus eſt à ſuo principio in ſe deſinens. Dicimus etiam recte, volo intelligere. *Quia poſteaquam intellectus quippiam intellexit, voluntas jubere poteſt, iterum ut recolat intellectionem. Sic imperat etiam memoriæ, etiam phantaſiæ, ſi in ea notionum theſauri reponuntur.* Schal. Exerc. 307. ſ. 25. Et hæc voluntatis poteſtas in cæteros mentis actus, quos ab ipſa volitione diſtinguimus, ſecunda dici poteſt: quæ ob intimam horum actuum, in indiviſa mentis ſubſtantia, connexionem, parum à prima diſtat.

IV.

Sed nullibi adeo conſpicuus eſt voluntatis effectus, quam in motu quem imperat membris ac toti corpori. Quæ tertia & ultima ac ſuprema voluntatis poteſtas eſt, qua divinæ potentiæ, per quam ea quæ non ſunt jubentur eſſe, umbram quandam habemus. Eo prorſus modo quo libertas & indifferentia illa, quam voluntas intus apud ſe experitur in actibus immanentibus ac elicitis, etiam divinæ libertatis umbra & imago quædam eſt.

V.

Notandum ſolummodo, quod divina voluntas abſoluta ſit & ad omnia indifferens: quatenus Deus propter independentiam ſuam cauſa prima ac ſummus Dominus eſt, qui à nulla re extra ſe poſita, vel in agendo pendet, vel legem accipit. Noſtra autem voluntas ſic indifferens non eſt, ubi exercet libertatem ſuam modo optimo. Quia determinatam invenit naturam rerum: nec in aliud, quam quod vere bonum & juxta naturæ leges, quas mutare non poteſt, faciendum ſit, ferri ſe debere ſentit. Ac proinde eo libentius ac liberius facit, quod faciendum eſt, quo intellectus id videt clarius: nec unquam eſt indifferens, niſi quando quid conducat, vel factu optimum ſit, ignorat, vel ſaltem tam perſpicue non intelligit, quin de eo poſſit dubitare.

VI.

Quapropter mirandum non eſt, quod poteſtas movendi, quatenus ad voluntatem refertur, etiam abſoluta & indifferens non ſit ad motus quoſlibet. Quia movendum corpus eſt, ut decet & decorum eſt: quo dignum animo inſtrumentum evadat. Quod qui bene novit, quantum in ſe eſt, facit modo optimo: ita ut aliter moveri nolit. Sed præcipua ratio, ob quam motus abſolutè & ſecundum omnem indifferentiam pendere non poſſit à voluntatis noſtri arbitrio, quia hæc eſt non ita immediate motum corpori imperamus, ut ea quæ mens ſe ſola intus apud ſe facit. Nam ad moven-

ven-

vendum opus eſt nervis, muſculis & membris bene diſpoſitis, ac ante omnia animali ſpiritu, qui ex ſe ipſo ſatis potens ſit & ad nutum voluntatis mobilis. Eadem porro ratione voluntas immediatè non imperat phantaſiæ & memoriæ, ſed per eoſdem ſpiritus: quatenus eorum interventu impreſſa cerebro veſtigia detegit. Quod ut fiat, cerebrum ſecundum ſubſtantiam, poros & cavitates ante omnia rectè diſpoſitum eſſe debet. Et nihil horum à noſtra voluntate pendet.

VII.

His tribus operandi modis ſic determinata videtur humanæ voluntatis poteſtas, ut ad plura ſe extendere nullo modo poſſit. Quod imprimis evidens eſt de ea poteſtate, quam in nos ipſos habemus: quo ſpectat motus membrorum ac totius corporis. Nam deficiente ſpiritu, aut nervis, muſculis & membris ipſis non bene diſpoſitis, ne minimam quidem corporis particulam poſſumus movere. Uti etiam nulla in nobis poteſtas eſt, ſola voluntate deturbandi calculum ex renibus, vel malum ſanguinem ex venis expellendi: quia motus voluntarii inſtrumenta eo non pertingunt. Eadem de cauſa nemo dare ſibi poteſt ſanitatem, robur, pulchritudinem, memoriam, ingenium & talia. Quia nihil horum, vel à ſolo nutu voluntatis, vel à libera ſpirituum agitatione pendet. Ut hinc petenda ratio ſit, cur propter talia neque laudem & prœmia, neque vituperium & pœnas mereamur: ut propter ea, quæ vel animo, vel corpore facimus voluntariè. Etiam æquum non eſt, iis vel gloriari & ſe extollere, vel contriſtari ac ſe demittere infra alios. Sed ut ad ſe non pertinentia ac ἀδιάφορα ea ſpectare poteſt animus noſter, ſi ſuum tantum cenſere velit, quod in poteſtate habet, ubi vult, & cætera contemnere: juxta Stoicorum illud, Quæ ſupra nos, nihil ad nos.

VIII.

Deinde experimur, quod in corpora cætera & alios homines adhuc minorem poteſtatem habeamus, quam in nos ipſos & corpus noſtrum. Quod eadem de cauſa contingere putandum eſt, qua etiam multa in corpore noſtro ſunt, in quæ nulla nobis eſt poteſtas: ea omnia nempe, ad quæ non pertingunt nervi & muſculi noſtri, per quos influere debet animalis ſpiritus, qui proximum motus voluntarii inſtrumentum eſt. At vero mens noſtra extra proprium corpus non invenit nervos, muſculos & ſpiritus, quibus uti poſſit. Quia hæc tantum in humano corpore inveniuntur, & propria unicujuſque hominis ſunt, ut uſui eſſe non poſſint alteri.

Atque ita ex eo quod voluntas mea per hæc motus inſtrumenta poteſtatem habeat in ſuum corpus, nullo modo ſequitur, quod ſimiliter in poteſtate habeat corpora alia & alios homines, vel animi, vel corporis reſpectu.

IX.

Quod attinet igitur poteſtatem illam, quam unus homo habere videtur in homines alios, & alia corpora, ea adhuc minus abſoluta eſt & pluribus conditionibus limitata, quas præſtare noſtrum non eſt. Nimirum res mere corporeas jure naturæ poſſidet ac in poteſtate habet, quiſquis eas occupare ac ſibi ſervare poteſt: quod virtute ac robore corporis fit. Quatenus nempe noſtra putamus, tam quæ corpore, quam quæ animo poſſidemus: quia corpus non minus noſtrum eſt, quam animus. Quanquam poſſeſſio quæ corpore acquiritur, etiam referenda ad animum ſit: quatenus non ſine imperio voluntatis exequimur motus illos, quibus in poteſtatem redigimus corpora alia. Et hinc jure naturæ omnia ſunt occupantis ac primo poſſidentis rem aliquam. Neç caderet hoc jus in homines & vera rerum corporalium non daretur poſſeſſio, ſi in homine non eſſet libera voluntas, qua primum ſe & hinc alia ſibi ſubjicere poſſet. Nam res corporales ſeipſas nobis non ſubjiciunt, nec proprie dictam ſervitutem & obſequium præſtant domino: ſed uſum vel fructum tantum, qui jure naturæ inſeparabiſis à proprietate eſt. Taliſque proprietas cum uſu hinc recte dicitur *Plena poteſtas*.

X.

Ubi vero hominem unum referimus ad alium & quid voluntate ſua poteſtatis in illum habeat, conſideramus: imprimis occurrit corpus, quo quis adinſtar corporis alterius in aliena poteſtate eſſe poteſt, quatenus viribus inferior eſt: ut fieri poteſt per ætatem, ſexum, morbos aut aliter. Quæ ſubjectio proinde mere corporea ac violenta eſt & nihil ſervitii ac veri obſequii præbet domino. At ſi præter corpus animum conſideres, ceu potiorem noſtri partem, poteſtas hominis in hominem & orta hinc ſubjectio longe alia eſt. Quia homines animi reſpectu natura pares ſunt inter ſe ac tantundem juris & poteſtatis habent: quatenus quiſque propriam voluntatem habet, quâ tam imperare poteſt, quam parere. Ut ergo unus præ alio imperet & quæ à pluribus ſimul poſſideri nequeunt, poſſideat, aliud quid intervenire oportet, quo rerum diviſio fiat ac humanæ poteſtatis, quæ ex ſe indefinita eſt, determinatio quædam.

XI. Hoc

XI.

Hoc autem tribus potiſſimum modis fit inter homines. Primo per generationem, qua partus ſequitur ventrem: ut fructus, quem mater primo in poteſtate habet. A matre autem ad alios tranſire poteſt hoc dominium diverſis modis: ut ſi fœtum exponat, ſi bello capta, vel aliter alieno dominio ſubjecta ſit. Sed nulla tam naturalis hujus dominii tranſlatio eſt, quam quæ ex ſocietate conjugali ſequitur, ubi ex eo quod ſuprema poteſtas penes virum ſit, filius in poteſtatem patris tranſit. Secundo per ſervitutem, qua quis vel incarceratus ſervire cogitur, ne vapulet, vel captus aut ſibi diffidens, vitæ tuendæ gratia, alteri in ſervitutem ſe tradit, atque adeo ex pacto omne obſequium præſtare tenetur domino: quod nonniſi voluntariè præſtat, quia ſervire in eo qui voluntatem habet, non minus voluntarium eſt, quam imperare. Tertiò ex mero pacto & obligatione prorſus libera: quatenus nempe plures homines, quibus à natura tantundem juris ac poteſtatis conceſſum eſt, pacis ac mutuæ defenſionis cauſa in ſocietatem coëunt, Quod facere non poſſunt, niſi vel in unum, vel in plures, vel in omnes, quorum quiſque pars ſit, transferatur imperium.

XII.

Sic in omni ſervitute & ſubjectione cum vita ſervatur libertas aliqua, nec unquam cogitur voluntas. Quod imprimis evidens eſt de libertate cogitandi. Nam ſervus non minus libere cogitat quod vult, quam Dominus. Nec quiſquam alteri tenetur rationem reddere cogitationum ſuarum, ſed Deo, ſibi & ſuæ tantum conſcientiæ. Quæ certe ſatis magna libertas eſt: quæ per ſervitutem, qua corpus affligitur, multum quidem impediri & turbari poteſt in opere ſuo, ſed nunquam prorſus tolli. Et hæc ſingula adhuc magis aperta ſunt in ea ſubjectione, quæ proprie ſic dicta ſervitus non eſt: uti certe non eſt, obſequium illud, quod liberi parentibus & ſubditi debent imperantibus.

XIII.

Deinde quanquam plura motus voluntarii, quam cogitationum impedimenta eſſe poſſint, quanquam homo unus ab altero in multis poſſit cogi, quoad motus corporeos, & eatenus leges accipere, quibus ſubjectus non eſt animus: neque hæc impedimenta tot ac tanta eſſe poſſunt, neque coactio tam violenta, vel leges adeo ſeveræ inter homines ſunt, ut hinc nulla ſuperſit libertas in iis qui

ſerviunt

ſerviunt & obediunt corpore. Primò quia tum demum optimè quis ſervit & obſequium præſtat, ubi id facit voluntarie. Deinde quia ſervitus vel obedientia, quæ corpore præſtatur, ad omnem corporis motum extendi non poteſt, puta ad motum quemlibet pedis, manus, linguæ, aut totius corporis, ſed tantum ad motus aliquos. Quod certe libertatem non tollit, ſed reſtringit tantum. Quia nullus homo eſt, qui non in aliquibus, vel lege, vel à natura determinatam in ſe inveniat poteſtatem movendi: etſi illa poteſtas minor in carcere, major in propria domo, & adhuc major in civitate, regno, vel toto mundo ſit. Nam & domus & civitas & regnum & totus mundus alicui pro carcere eſſe poſſunt, quatenus animo humano nulla in hoc mundo habitatio ſatis ampla eſt. Idem puta de motu membrorum in uno loco: in quo nulla libertas tanta in hoc mundo eſt, quin deſiderari poſſit major. Et qui ſic in aliquibus exercet libertatem ſuam, etſi id facere non poſſit in omnibus, idcirco non deſinit eſſe liber.

XIV.

Ex hiſce haud difficulter porro deduci poteſt, quid ſentiendum ſit de tertio humanæ libertatis ac poteſtatis exercitio, quo circa alios homines & alia corpora verſamur. Quia in totum à motu membrorum, vel totius corporis pendet: & iis qui parent ſatis eſſe debet, quod ad ea ſaltem liberè ſe convertere poſſint, quæ ad vitam tuendam neceſſaria ſunt. Atque ita ex eo, quod homo homini ſubjectus eſſe poſſit & ab eo legem accipere, quoad motum ſui corporis & res extra ſe poſitas, non magis rebus aliis utendi quam ſuum corpus movendi libertas tota tollitur, ſed jus & licentia ad pauciora reſtringitur tantum. Et omnis illa ſubjectio & reſtrictio, non tam neceſſaria ac naturalis eſt, ut in rebus corporalibus, ſed libera ac moralis tantum. Ac proinde tribus tantum modis poteſtatem ſuam exerit voluntas noſtra, primo in ſe ipſam, deinde in cogitationes reliquas, & denique in motum corporis, qui hinc voluntarius dicitur. Cætera vel non proxime, vel ex arbitrio alterius tantum, hoc eſt moraliter, in noſtra poteſtate ſunt. Atque ita ſe habet voluntas cum effectu, prout efficax juſſio eſt.

COROLLARIA RESPONDENTIS.

1. *Servitus non eſt naturalis.* 2. *Summum hominis bonum conſiſtit in firmiſſimo propoſito rectè utendi ratione & libero arbitrio.* 3. *Omnis autem error oritur ex malo uſu liberi arbitrii.*

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE